

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXVII. Lectionem diuinæ legis à nobis non prohiberi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

in multis obscura est, non loquor de obscuritate, quæ est natura, sed ea, quæ ad nos pertinet: nam obscurum esse aliquid alicui non absolute, sed comparate dicitur. Non opus est probatione, totus mundus, etiam illa mundi pars quæ de perspicuitate gloriatur, & intelligentia scripturæ, difficilem experitur: Ideo in tam varios sensus illam trahunt omnes, & ex ea tam multiplices hæreses non vitio scripturæ, sed ignorantia, malitiaque hominum cudentur; exceptis enim paucissimis, omnes hæreses archæ errores suos scripturæ verbis palliare consueverunt. In articulis fidei, in fundamentum impingunt, scripturam euertunt, qui de claritate eius intellecta gloriantur. Infinitis itaque polemicis miseraplebs irretitur, cum nulla certa expositionis forma traditur, cum de scripturæ sensu, cuius verba omnes sonant, sunt tam contrarii sensus. Et sensus de persona Christi, de Deo, de iustitia, de sacramentis, de electione, quæ omnia ad salutem sunt necessaria. Deinde in Ecclesia est donum interpretationis, officium docendi in scholis & templo, non modo ad exponendas quæstiones abstrusas, & quæ ad salutem non sunt necessaria, sed vel maxime ad eas, quæ ad salutem requiruntur. Ita Sibrandus lib. 4. de principiis Christianorum dogmatum. Rationes bonæ collocutores, & alii fatentur hæc munera necessaria. Tertio, de quo maxime sunt, & perniciosissima controuersia, hominum etiam doctorum, id non est natura luce sua clarissimum, sed de scripturæ sensu, qui fidei dogmata salutis necessaria continet, tot sunt controuersie, quot pene capita, non igitur ille sensus est natura clarissimus. Imo unica illa res sacrarum literarum apud plerumque auctoritatem labefactat, cum enim non verba, sed veram, & genuinam sententiam sacrarum literarum inquirunt, in pugnantibus opinionibus incidunt: nec vlla ratione possunt authenticum sensum obtinere. Nam sectarii ad vnum omnes eo refugunt, vt dicant de sensu se certos esse ex priuato instinctu, qui si in omnibus vnus, & consentiens esset, forte persuaderent; at nunc cum diuersissimus sit, fieri non potest, quin præter vnum omnes fallantur, & fallant.

Obiiciunt illi, Non est occultum nec remotum, à nobis verbum, sed in ore, & corde nostro. Romanor. 11. 10. Est lucerna pedibus. Psal. 118. &c. Lucerna splendens. 2. Petri 1. 19. Est clarum non reatum, 2. Corinth. 4. 2. Iubemur eam scrutari, Ioan. 5. 39. & alibi. Patres vtuntur scripturis, primitiua Ecclesia eas sine commentariis intellexit. Si obscure scripsit Spiritus sanctus, frustra scripsit.

§. 4. Quin & fideles omnia intelligunt, quæ ad salutem sunt necessaria, Ioan. 10. 17. Hæc spatium in iubilis sunt, & in vnum collegit Scharpius columna 74. Sed error communis est, omnium Sectariorum, quod scripturam simpliciter, & sine sensu Ecclesiæ, & doctorum interpretatione accipiant. Verbum Dei non est occultum, quia quædam eius nulla indigent expositione, alia nobis explicantur ab Ecclesia, vt si dicere lubeat, occultum non sit. Lucerna est, sed cum accensa est, hoc est, cum veri sensus radios diffundit. Iubemur scrutari scripturas, quia non passim obuia est earum profunditas, patres vtuntur scripturis ad firmitatem dogmatum sacrorum, easque exponunt, vel à vetustioribus explicatas proponunt. Ecclesia primitiua scripturas sine expositione intellexit: imo ne Apostoli quidem iam fideles, & Christo familiares, Christus enim illis exposuit, adeo vero non intellexerunt, vt nescirent Christum pati debere, & ita intrare in gloriam suam. Luc. 24. 25. Deinde nonne Apostoli cum exponerent scripturas, & reuincerent

Iudeos, exponebant fidem, & ea, quæ ad salutem erant necessaria: & Apollo Actor. 18. 24. potens erat in scripturis, sed diligentius ab Aquila & Priscilla docetur viam Domini, nec omnia per se intellexit, sed ab aliis didicit, aliud esse baptisma præter Ioannis Baptisma, quod in aqua sola dabatur. Quod si primitiua Ecclesia sine interprete scripturas intellexit, atque deinde etiam sequens Ecclesia, non fuit opus tot interpretibus, imo nec nunc quidem, cum tamen sub commentariis nouatorum hodie gemat orbis terrarum; de vno iustificacionis articulo viginti sunt pugnantibus sententiæ, nec hoc aliter soluit Scharpius, quam luculento mendacio, cum ait; Inter reformatos magna est consensus de hoc articulo, vt de aliis. Ex his concludo, verum scripturæ sensum à scriptura, & Ecclesiæ vera interpretatione petendum. Certe ita olim fuit in Ecclesia Israelitica, cum enim sine punctis vocalibus scriberent veteres Hebræi, magno labore à suis præceptoribus legendi, & quæ inde pender, intelligendi rationem addiscebant, perpetua itaque traditio scripturam comitabatur, qua pronuntiatio, & vocalium substitutio continebatur. Quemadmodum igitur nullum punctum substituendum erat, nisi conueniret cum mente Spiritus sancti, ita neque nunc vlla interpretatio admittenda, nisi quæ est ab illo.

§. 5. Denique nullus vnquam sperari potest finis controuersiarum, nulla concordia, cum interpretatio ad priuatum cuiusque spiritum relegatur, quomodo enim vel inimici conuincuntur, vel dubitantes instruuntur, si aliud non clametur in Cathedralis, quam certitudo sensus scripturæ, ex priuato instinctu Spiritus sancti.

C A P V T XXVII.

Lectionem diuina legis à nobis non prohiberi.

§. 1. OMNIVM pene, qui in Iubilis suis mentionem bibliorū faciunt, vna hæc est querela. Quidam ex rudioribus stentorum refert Lutherum legere Biblia solitum, sed à fratribus prohibitum, & ad cubacula cōnaculæque scopis emundanda missum. Kemnitius iam olim in examine Concil. Tridentin. sess. 4. omnibus anteiuit, cum dixit, nos ferro & flamma persequi editiones vernaculas. Hac vna in re aliquot conciones inuidiosissime versantur. Verum rogo, vt lector sepositis paulisper criminacionibus veritati aures animumque dare dignetur.

Propositio prima. Scripturas sacras in linguam Germanicam, aliamue translata legere priuatim non est omnibus mandatum. Ratio manifesta est, quia nec in scriptura sacra, nec iure Canonico, nec ciuili vspiam lex illa inuenitur. Deinde in omnibus gentibus maxima pars fidelium legere hætenus nesciuit, & quanquam in cultioribus oppidis literas multi nunc addiscant, turba tamen, quæ ruri est maxima, vt plurimum ignara est legendi scribendique. Non igitur lex est, quæ lectionem imperet, cum nulla sit, quæ literarum scientiam iubeat; & sane si quæ esset, quæ vulgo illam iuberet, exemplo antiquandam censerem, nunc enim librorum scurrilium, leuium, maledicorum, libidinosorum, magicorum tanta est copia, vt præster nescire literas, quam in literas tam pestilentes incidere. Tertio, Ecclesiæ consuetudo non fuit, vt scripturæ lingua vernacula legerentur, non igitur lex fuit ea super re diuinitus lata. Nam quamuis à Mose vsque ad captiuitatem Babylonicam, manente integra lingua Hebræa, ab omnibus Iudeis legi biblia poterint

Si absq; interpretatione scripturæ intelligitur, quid opus est commentariis?

Lectio scripturæ veteris iubilis est argumentum.

Lectio scripturæ non est omnibus mandata.

Vernacula scripturæ Ecclesiæ vix vsa est.

tuerint, peculiarissima tamen institutione, & traditione opus erat, propter puncta vocalia, ex quo apparet, apud paucos lectionem vsitatam fuisse, magnaue opus fuisse exercitatione etiam illis, quibus biblia erant vernacula. Post captiuitatem Iudaei transierant vt in dominium, ita & linguam Chaldaeorum, quam deinde reliqua quae redierunt in patriam, cum Syra confuderunt, nec vlllo modo effici potuit, vt verus Hebraea esset vernacula. Facta est tamen quaedam conuersio in linguam Chaldaeam ab Onkelos, quem Aquilam esse nonnulli putant, qui Graece item vertit, qua de Serarius prol. cap. 14. q. 4. Si Aquila fuit, tempore igitur Adriani vixit, si antiquior fuit, non tamen eius versione Ecclesiae vti potuit, cum paraphrasen egerit, multa omiserit, multa peruerterit, vt non possit vlllo modo illa paraphrasis dici verbum Dei; Aquilam fuisse haeticum, omnia veterum monumenta ostendunt, sed Onkelos & Aquilam esse eundem, adduci non possum vt credam, nam in locis obscurioribus scripturae, nimium quantum distant duae versiones illae, Thargum Onkelos, & fragmenta versionis Graecae, quae ex Aquila citantur, non autem cauti hominis fuisse videtur, diuersissimas interpretationes adferre, cum minore labore sibi consentiendo parare auctoritatem posset. Scripsit ille Pentateuchum. Circa ortum Domini nostri Iona- than vertit prophetas priores & posteriores. Postea anno Domini 400. Ioseph cecus vertit Hagiographa. Nihil autem in his sincerum fuisse docetur ex eo, tum quod duo posteriores fuerint infideles, & forte Onkelos, tum praecipue, quod nullum caput sit, in quo non abeat ab originali, misceantur somnia, & nugae. Itaque a captiuitate Babylo- nica vsque ad Christum Ecclesia vernaculam scri- pturam nullam habuit, nec cura fuit, Esdrae, Ne- hemiae, Malachiae, Zachariae, Aggae, Oniae, Ma- chabaeis, aliisque viris sanctissimis, vt eam conuer- terent. Non igitur praecipuum habuerunt.

Onkelos
Chaldaice
vertit.

Onkelos non
est Aquila.

Graca ver-
siones.

Apostoli non
verterunt
in varias
linguas bi-
blia.

§. 2. Sed neque Ecclesiae Christi, Apostolicis, & quae secuta sunt, temporibus, nisi paucae, hoc est Graeca & Latina, versiones patrias habuerunt, neque Apostoli, neque eorum successores in varias linguas conuerterunt biblia. Graecae versiones multiplices fuerunt. Prima ante Monarchiam Graeco- rum. Secunda initio Graecorum. Tertia septuaginta interpretum. Quarta Herodiana. Quinta Aquila. Sexta Symmachi. Septima Theodotionis. Octaua Hierochuntina. Nona Nicopolitana. No- minantur & Origeniana, Lucianea, Hefychiana, sed illae ex emendatione mendorum, quae in versio- nem septuaginta interpretum irrepsierant, nomen acceperunt, nec nouae versiones dicendae sunt. De- cima itaque est ex Hieronymiana, nam Graeci ex Latina versione D. Hieronymi in suam linguam bi- blia transfulerunt. At populi, quibus praedicatum est Euangelium, variarum linguarum fuerunt. Ac- torum 2. 7. Stupebant autem omnes & miraban- tur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquun- tur, Galilaei sunt, & quomodo nos audiimus v- nusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Parthi, & Medi, & Elamitae, & qui habitant Me- sopotamiam, Iudaeam & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphyliam, Aegyptum & partes Lybiae, quae est circa Cyrenen, & aduenae Romani. Iudaei quoque & Profelyti, Cretes & A- rabes: audiimus eos loquentes nostris linguis ma- gna Dei. Stupebant autem omnes & mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam vult hoc esse? Alii au- tem iridentes dicebant. Quia musto pleni sunt isti. Omnes illos populos Graece aut Latine sciuisset si quis dicat, nihil aliud agat, quam vt cum ratione insaniat.

§. 3. Propositio secunda. Hinc etiam constat, nec versionem, nec lectionem illam necessariam fuisse. Cur enim tot saeculis Ecclesia Iudaeorum, & deinde Apostolorum rem tam necessariam negligerent? cur non id agerent, quod Nouatores omnes ege- runt, vt in omnes linguas scripturas transferrent, quod eo tempore facilimum erat, cum omnes A- postoli, multique alii variis linguis loquerentur? Cum igitur nos reprehendunt, de vernaculis ver- sionibus omisiss, & inuidiose exaggerant, quod non omnes legant biblia? nonne sub nostro nomine Apostolis maledicunt, qui versionem bibliorum tam facilem, & quam in vnaquaque lingua suo no- mine praeposito authenticam facere potuerunt, ne- glexerint? sed Apostoli satis putarunt consulunt Ecclesiis, si vnamquamque gentem instruerent, do- ctoreque relinquerent, & Episcopos, qui fidem, & scripturam illis explicarent.

In nobis A-
postolis ma-
ledicunt.

§. 4. Propositio tertia. Biblia in vernaculam lin- guam bono fine vertere, & legere bonum est ali- quando, nulla lege simpliciter prohibitum. Nulla enim eiusmodi lex extat, & licuit in Ecclesia vti versionibus & illis legendis ad pietatem animos in- citare.

Vertere, &
legere ver-
siones licu-
it.

Hanc esse sententiam Catholicorum docet Wit- takerus Cent. 1. q. cap. 13. Prima (opinio) inquit, est eorum, qui scripturas omnino negant in linguas vernaculas verti oportere. Secunda opinio contraria est eorum, qui sacram scripturam in omnes omnium populorum vul- gares linguas transferendam omnino esse statuunt. Tertia, illorum, qui versiones scripturarum vernaculas neque da- mnant simpliciter, neque simpliciter permittunt: sed hac in re certam exceptionem, rationemque temporum, locorum, & personarum haberi volunt.

Vltima opinio Papistarum sententia est, & sanctio Tri- dentina. Deinde Concilium Oxoniense contra Wi- cleffum statuit, ne editiones Wicleffi, aut aliorum legerentur, nisi essent ab Episcopo diocesano ap- probatae, de approbatis itaque nulla tum quaestio erat. Deinde multi vtiliter legerunt, vt olim apud Hebraeos, cum essent vernacula. Tercio, ad le- ctionem scripturarum Patres saepe hortantur, vt ostendit meus praecipuus Serarius proleg. capit. 20. quaest. 3.

Multis vr-
gendis ad le-
ctionem scri-
pturarum.

§. 5. Propositio quarta. Quamuis absolute igitur versio, lectioque bibliorum verita non sit, fieri tamen potest, vt inutilis, aut etiam noxia sit. Pri- mo ratione versionum, quae bonae non sunt, aut sane non sunt bonitatis spectatae. Ita supra osten- di, Iacobum Serenissimum magnae Britanniae regem nullam editionem probare, Geneuensis biblia esse pessima, notae eorum esse falsas, seditiosas, nimiumque radolentes a- nima periculosa, & peruersissima machinationes. Cum vero melius sit, non legere biblia, quam nomine bibliorum, & verbi Dei, verbum diaboli, quis non videt, noxiam esse lectionem, quae non aedificat, sed destruit? & sane versiones iam multae sunt, Ita- lica, Hispanica, Gallica, Geneuensis, & alia Casta- lionis, Tigurina, Belgica, Anglicana, Lutherana, pleraque variae, vt sunt variae editiones. Sunt & Hamburgi edita variis linguis biblia, etiam Saxo- nice, & Sclauonice. Sunt Biblia Eberi, Neandri, Caspari Caroli, Vngarica. Omnia biblia facta a Lu- theranis damnant Caluiniani, & sannis excipiunt, vt constat ex Stoltzio in defensione Lutheri. Idem censent Osiandrii, Bucerus. De Caluinianis idem statuunt Lutherani, de omnibus Serenissimus ma- gnae Britanniae rex, verum ergo Dei verbum non legunt, aut sane certi esse non possunt se legere, quo- modo enim, te alloquor rusticule Lutherice, tu fi- de certus eras biblia Lutheri esse authentica, recla- mantibus omnibus Catholicis, Caluinianis, Ana- baptistis,

Interdum
noxia lectio.

Seclarij
rent biblia.

baptistis, Osiandrinis, castigante Matthesio, ipso Luthero errata agnoscere?

*Qui facile putat scri-
pturam, ab
eius lectione
arctius est.*

Secundo noxia est bibliorum lectio plerisque, qui hoc tempore Catholici non sunt, quia cum facilissima arbitrentur, mox interpretari aggrediuntur, ne ludibrio sint, si rem apertissimam se negent intelligere. Lutherus libro de seruo arbitrio dixit; Difficultatis nihil esse in sacris literis, nullumque sibi adferri posse locum, quem non ipse facile interpreteretur. Quod igitur apertum, clarumque arbitrantur, id putant se posse intelligere, ideoque interpretantur. Qui autem ignarus rem difficilem putat facilem, ille in paradoxa, & ridiculas opiniones incidit.

*Multis le-
ctione effe-
runtur.*

Tertio, Damna etiam multis inferit lectio bibliorum, dum eos in superbiam erigit, atque efficit, ut doceri dedignentur, qua occasione in hæreses necessario incidunt. Lutherus ipse expertus est, Anabaptistas enim & Sacramentarios si vel vnum librum legerint, ait putare, omnia se scire. Symp. 1. fol. 5. Et deinde: Dicebat quodam tempore Lutherus nobilitatem, ciues, rusticos, & serue quoscumque summi & infimi status, Euangelium melius scire, quam sciret ipsemet Doctor Lutherus, aut etiam ipsemet sanctus Paulus, ut ipsi quidem sibi viderentur, sapientes enim esse, & omnibus parochis doctiores existimare, addit, illos non parochos sed Dominum contemnere. Tales fuere & Huslita, vt lib. 1. & 4. historia memorat Cochleus, Tales Wicleffita, vt lib. 2. cap. 70. & 73. Waldensis. Tales Orlamundenfes Lutheri tempore. Ea causa videtur, cur Lutherus in historia quæ contigit in Staßfort anno 1536. vocet librum hæreticorum.

Quarto, Ex hisce constat plurimas hæreses oriri, multa ab indoctis perueri, imo fere singulos iam habere ante occupata iudicia, & eo scripturam trahere. Caluinus sane lib. 4. inst. cap. 8. §. 11. satis indicat, singulis scripturæ interpretationem promissam.

*In Ecclesia
Catholica
licita est le-
ctio biblio-
rum.*

§. 6. Propositio quinta. In Ecclesia Catholica, Apostolica, Romana, versiones, lectionesque bibliorum non vetitæ, sed certa lege concessæ sunt, idque iure ac merito. Calumniosum est igitur fundamentum aduersariorum, & maleuola penitus obtrectatio.

*Lectione bi-
bliorum se-
ctari diuidit.*

§. 7. Hic imprimis monet, ne sine discrimine permittatur, & causam addit, quia plus inde detrimenti ob hominum temeritatem oritur, quam utilitatis. Hoc ita esse sentiunt Lutherani, & Calviniani, cum singulis diebus in plures sectas scinduntur. Hinc illi quoque diuersarum sectarum libros prohibent. Nam libri Zwinglii adhuc viuientis in Saxonia & Hassia sunt vetiti, id Zwinglius in exegesi Eucharistici negotii, id deinceps semper egerunt, vt Lauaterus, Micronius, Vtenhouius, Danæus, alique testantur. Nec tamen Calviniani idem agere de Lutheranis cessant in hodiernum diem. Ita Schlusfeldburgius lib. 3. Theolog. Caluinitica art. 4. Hinc apparet Sacramentarios in id potissimum incumbere, vt ipsorum libri blasphemii soli ab omnibus legantur. Nostra vero scripta ex rerum natura funditus exstirpentur, vt pote inuulgatione publica, & lectione indigna. Nec hoc modo fecerunt, sed & illud, quod Lutherus scribit, 7. 2. Epist. ad Lincum, fol. 272. Orlamundenfes rustici nates libello meo purgant. Caluinus Epist. 1. ait, magistratus immodica facilitate pessime consulere Reipublicæ, qui non modo malos libros edi permittunt, sed pessimos quosq. comprobant suo suffragio. Et ait Schlusfeldburgius lib. 3. Theol. Caluinitica art. 4. Non dissitemur, inquit, nostros Magistratus, in quibusdam locis, Bibliopoli interdiceret, ne libros hæreticorum, Pontificiorum, Anabaptistarum, Caluinistarum, & id genus phariseorum hominum, sine discrimine quibuslibet diuendant:

sed habita personarum euentium ratione, videant ne idiotis & imperitis venenata & erronea scripta communicent, qui nondum confirmati in doctrina Christiana fundamentis sine vilo iudicio ea legentes facile possint seduci.

Librorum igitur vetitorum apud Sectarios sunt bene multi Catalogi, inter quos etiam bibliorum versiones.

At dices, non scripturam sacram, sed libros malos vetamus. Nec hoc ego dico, sed hoc moneo; cum sint bibliorum multæ pessimæ versiones, quod omnes testantur, etiam aduersarii, cum nulla sit, quæ probetur Serenissimo regi Britannia, merito vetari, ne sine discrimine permittantur idiotis, & imperitis.

Nam id si fiat, inter tot versiones quam facile rusticus incidet in Anabaptisticam, Socinianam, Arianam? nam vt ille iudicet, quæ versio cum Hebræo vel Græco consentiat, fieri non potest. Non ergo permitti illi debet electio qui inter salutare pharmacum, & venenum discernere non potest. Legem ille in sua vitia inclinabit.

Quod si versio sit ab Episcopo approbata, ratio temporum, locorum, personarum in permissione tenenda est, si enim sit quispiam nouarum rerum appetens, inflatus, libidinosus, inquietus, sui æstimator, huic si biblia dederis, ea faciet, quæ de suis queritur Lutherus. Dicite Lutherani, nonne lectio bibliorum fecit Caluinianos septuplo deteriores Papistis? Tales esse dixit Lutherus, & firmavit in colloquio Hertzbergenfi Iacobus Andrea.

Si quis animo bono, desiderio proficiendi biblia legere cupiat, ille sibi negari nunquam sentiet, tantum opus est, vt ea de repastorem appelleret, cum vero publice edi, vendi ac emi permittuntur, censetur data legendi facultas generalis, qua tamen nonnulli sine dubio abutuntur. Sed cauere omnia scandala non possunt. Itaque non prohibetur id, cuius permissioni conditio adiungitur, vt cum princeps gestari arma sine suo permisso vetat, non simpliciter neminem vult armatum esse, sed furiosos, turbulentos, iracundos malitia instrumentis exuere, fortes & iustos ad subsidia reipublicæ munitos esse vult, ita Episcopus si videat hominem atheum, spiritu Dei carentem, peralbatas sæculi vias ambulantem, vitis suis ex Abrahami, & Davidis polygamia fomenta quærentem, merito bibliorum, quæ solo Dei Spiritu, quo caret ipse, intelliguntur, lectione arcebit, instruet ipse, pastores audire iubebit. Nam reuera quandam instructionem oportere antecedere, ipse Caluinus auctor est. Nam in præf. instit. anno 1559. suarum institutionum lectionem ei quædam ad legendos diuinos libros obtrudit. Hoc mihi in isto labore propositum fuit, sacra Theologia candidatos, ad diuini verbi lectionem ita preparare, & instruere, vt & facilem ad eam aditum habere, & inoffenso in ea gradu pergere queant. Si igitur Caluinus preparando censet candidatos Theologiæ ad diuini verbi lectionem, cur Episcopus Catholicus non prius idiotam preparabit, antequam biblia illi tradat? Certe Theologia candidati aptiores sunt idiotis, si Caluinus instruit tam longis institutionibus, cur minus institutione eget idiota? Si absque Caluini institutionibus non est facilis aditus candidatis Theologiæ ad lectionem verbi diuini, cur crimi- nari datur Pio quarto, qui aditum per Episcopos, parochos, confessarios dat, ita tamen, si ita instituti sint, vt ex lectione illa non damnum, sed pietatis & fidei augmentum capere possint. Si institutiones Caluini lucem præferunt candidatis Theologiæ, vt inoffenso in scripturæ lectione gradu pergere queant, cur non ante etiam suos subditos Catholicus Episcopus ita muniat, ne offendant: & si

*Mala ver-
siones o-
mnes veri-
ta.*

*Petenda sa-
cultas le-
gendæ.*

*Lectionem
bibliorum
instructio
precedere
debet.*

candidati Theologiae opus habent illis institutionibus, ne offendant, ergo sine illis offendere poterunt, ergo & in Catholica Ecclesia aliquis offendere potest, ergo merito illi negatur lectio bibliorum, donec ita instructus sit, ut in electione inoffenso gradu pergere queat.

Finio hanc de Scriptura partem, & coram Deo hominibusque protestor, maximis, inauditisque nos calumniis peti: Olim fastidium calumnia posuit in Arianis contra Athanasium, nunc superarunt nostri Iubilantes omnia veterum: Et sane si quicquam à vetustis didicerunt, ita artem calumniandi accurate hauserunt, ut iam nihil tutum sit: veritate nihil possunt, clamori, & mendacio fidunt.

Nos legem Dei legendam permittimus, sed vetamus lectionem noxiam, interpretationem legis corruptricem; quod in legibus civilibus, facere magistratum diximus.

CAPVT XXVIII.

Legi scriptæ traditam legem coniungi.

De traditionibus a cerba calumnia.
S. I. **N**VLIVS omnium Iubilantium, quod quidem sciam, hanc partem omisit. Id eoque nihil necesse est omnes nominare. Academicus Evangelicus Heidelbergenfis thes. 19. & 20. Sed hac in re nemo fere acerbius mendax, quam Erastus Lauterbach, qui Papistas agere contra verbum Dei, & suas sequi traditiones contendit ostendere. Et conc. 1. p. 1. concludit, alles wider die H. Schrift / also daß es der Teuffel auß der Hellen nicht wol köndte ärger machen / omnia adversus scripturam, ita ut vix e tartaro demon peiora facere posset. Polycarpus Lettierus 1. conc. Balduinus Fredericus in concione preparatoria pagin. 7. omnes Catholicas civitates infamat, quod humanas leges magni faciant, verbo Dei relicto, in templis tantum animas occidant. Es werde mit falscher Lehr und verbottenen Gottesdienst nur ettel Seel mordt begangen / falsa doctrina, & vitiosis cultibus in templis animarum à Catholicis committi. Paulus Laurentius in secunda concione, pagin. vigesima quarta omnium malorum causam affirmat, quod traditiones humane contra diuinum verbum inualuerint. Daß auß des verführten Papsis Gebott und Tyranny alles in Abgötterey sey verwandelt worden / Da man an statt des reinen Wort Gottes des Papsis Lügen / und Menschen Sagenen wil getrieben haben. Ex maledicti Papa mandato, & tyrannide omnia in idolatriam conuersa esse, quia locum puri verbi Dei mendacia Papa, & doctrina hominum obtinuerint. Nec in templis tantum ad plebem, sed poete etiam in ministrorum conuentibus aures mendaciis implent. Vnum ex illis, quia in eo clarior est malevolentia, audire iuvat: Est vero Albertus Otto Bilgenius paedagogus aulicus Solmenfis.

Hoc didicifsem à damone mentiri.
 Quanta olim fuerit seculi caligo prioris,
 Prestigia quante, quantus in orbe dolus.
 Errorum in quantas tenebras, quantamq; Charybdin,
 Nostrorum inciderint secula prisca patrum.
 Haud ego si totas gustassem Aganippidos vndas,
 Carminibus possem significare meis.
 Lux Euangelij maiorum obscurior auro
 Lumine brumali debiliorque fuit.
 Vox Euangelij spissis immerfa tenebris,
 Cimmeria quondam nocte sepulta fuit.
 Biblia Pontificum nugis oppressa, fumoque
 Perdita non vllis insonuere locis.
 Nemo Prophetarum libros euoluere visus.
 Ausus Apostolicos voluere nemo libros.

Nam si qui legerent Sacra biblia mentibus equis,
 Credebant tangi fulmine Pontificis.
 Hinc docuere Sacram Scripturam (grande piaculum)
 Esse imperfectam, flexibilem, mutilam.
 Adque salutarem vitam permulta requiri:
 Qua sancto videas esse aliena libro.
 Proficere imo nihil, qui rem petat inde salutis,
 Haudquaquam & normam in religione bonam
 Dormi secure Dorbellus vadeque mecum,
 Duranius, Biel ac Holkot, & Okka, Brikot.
 Petrus Lombardus, Scotus, Thomas ab Aquino
 Iura dabant templis, iura dabantque scholis.
 Quid poterant quaso auxilij ebullire misellis
 Ex horum scriptis, dic mihi quaso, virum.

Ius interpretabantur, non condebant.

Hæc illi, nos totam rem breuiter exponemus his propositionibus.

§. 2. Propositio prima. Ecclesia semper vsa est verbo Dei non scripto, hoc est traditione. Nam ante Moysen, atque adeo ante diluuium Ecclesia Dei fuit, nec tamen verbum Dei scriptum fuit. Id factetur Scharpius controu. 6. Respons. ad prim. obiectionem. In proslilogismo est captio homonymia in nomine scriptura pro scriptura substantia, & re scripta, hoc est, Dei verbo: & tum nihil aliud est quam doctrina deus reuelata: aliquando pro huius doctrina accidenti, scilicet scriptione, & exaratione in libris. Primo sensu scriptura est antiquior Ecclesia, sique propositio est falsa. Scriptura enim, seu verbum Dei, est ecclesie fundamentum: Ephes. 2. 20. At fundamentum est antiquius edificio: ita scriptura est Ecclesia semen, Matth. 13. 1. 1. Petr. 1. 23. At semen sobole illa, cuius est semen, antiquius est: Denique hoc idem verbum, quod iam scriptum, fuit tunc non scriptum.

Lex Dei a tra scripta, alia non scripta.

Quod si sincere nobiscum agitur, & scriptura significat rem scriptam seu doctrinam deus reuelatam, iam concordiam tenemus, neque enim nos, cum dicimus, aliqua non scripta esse credenda, affirmamus, aliquam doctrinam non deus reuelatam, hoc est à Deo non reuelatam, recipiendam esse, tanquam sit à Deo reuelata.

Deinde post Moysen aduentum scripta est, sed non omnia capita creditu necessaria continuo explicata sunt, erant igitur alia verbo non scripto comprehensa, neque enim Moyses institutum fuit catechismus scribere.

Moses non omnia credenda scripta.

Tertio, Hoc ipsum verbum quod scripsit Moyses sine traditione nec legi potuit, nec intelligi, vsu pra ostendi propter punctorum omissionem: Quarto, Nusquam Deus profiteretur, se doctrinam aramento tantum & membranis alligasse. Sunt igitur Dei leges duplices ἀγγελικαὶ & ὑψηλῶν.

Quinto, Multa sunt, quæ nunc quoque ex verbo non scripto credere coguntur aduersarii. Nempe verbum Dei, quod scriptum est, inuiolatum ad nos vsque peruenisse, Apocalypsin esse verbum Dei. Aduersarii vero fatentur, ut Scharpius columna 123. Ab Adam vsque ad Moysen fuisse scripturam, sed non verbum scriptum, neque enim scriptum esse necessarium, nisi ex hypothesi. Denique multæ gentes longo tempore scripturas non habuerunt.

Verbum scriptum non est sufficiens omni- bus contro- uersis deci- dendis.

§. 3. Propositio secunda. Scriptura sacra quæ nunc habetur, non est sufficiens, ut omnes contro- uersias decidat, nec olim fuit; quia initio tantum pentateuchum habuerunt, at ille non est sufficiens, ut omnia dogmata apertissime ex eo declarantur; ita neque nunc vniuersum corpus canonis sufficit, nam nusquam in eo dicitur, hoc totum corpus, & nullum alium librum extra illud esse canonicum, & hoc tamen credimus. Itaque qui omnem traditionem reiciunt, etiam canonem scripturæ concidunt, quod adeo verum est, ut Scharpius hoc anno omnibus iniecerit pudorem. Cum enim con- trouer-